

U MOSLAVINI, BILO-GORI, KALNIKU, ZAGORJU I TUROPOLJU

Vrijeme provedeno u Požeškoj kotlini iskorišćeno je u pripremama za odlazak divizije na područje 2. operativne zone u Moslavinu. Radi daljeg širenja NOP na ovom području, Glavni štab NOV i POH naredio je 10. diviziji 22. 8. 1943. da krene u Moslavinu i da se stavi pod neposrednu komandu štaba 2. operativne zone.²²²

Divizija je na ovo područje krenula 6. 9. 1943. preko Psunja i Trokuta.²²³ U Moslavinu je stigla poslije tri dana marševanja. U naredenju Glavnog štaba Hrvatske pored ostalog stajalo je da se mobilisani borci i zaplijenjeno oružje raspoređuju u Moslavački NOP odred. Takođe je naglašeno da se ovome odredu dostavi i dovoljno iskusnog komandnog kadra.

NAPAD NA UPORIŠTE HERCEGOVAC

Po stizanju u Moslavinu 17. brigada se razmjestila u s. Rogoža i u M. i V. Bršljanica, a potom u selima Krivaja i

222 To je period snažne plime NOP na tome području. U septembru se formiraju dvije nove brigade: 2. brigada (kasnije je dobila ime brigada »Braće Radića« 2. operativne zone) i Moslavačka brigada, i dva odreda, Zagrebački i Bjelovarski NOPOH, Zbornik, tom V, knjiga 18, str. 243. Štab 2. korpusa već 24. 8. 1943. je uputio pismo štabu 2. operativne zone NOV i POH obavještavajući ga o svemu u vezi s pokretom 10. divizije na operativno područje 2. operativne zone, Zbornik, tom V, knjiga 18, str. 318.

223 Radi se o području između komunikacija Pakrac—Banova Jaruga—Novska—Okučani—Pakrac.

Šimljana.²²⁴ Poslije tri dana odmaranja, 11.9.1943. štab divizije je izdao 17. brigadi zapovijest²²⁵ za napad na uporište u s. Hercegovac. U njemu su se kao posada nalazili tzv. Poljoprivredna bojna i 9. satnija (četa) 3. gorskog zdruga 1. gorske pukovnije.²²⁶ Ovom borbom, planiranom za 12. 9. 1943, otpočela su borbena dejstva 10. divizije zajedno sa Moslavačkim odredom na području 2. operativne zone.

Plan napada: 3. bataljon, bez jedne čete, napadao je sjeverni dio uporišta, 4. bataljon središnji, a jedan bataljon 21. brigade južni dio. Drugi bataljon 17. brigade, sa jednom četom 1. bataljona, na putu i željezničkoj pruzi ispred s. Ladislav obezbjeđivao je napad na uporište od intervencije neprijatelja sa pravca s. V. Grđevac, Prvi bataljon brigade jednom četom organizuje zasjedu i ruši željezničku prugu na dijelu šuma Gaj—Zdenački gaj, a drugom četom, i jednom četom 21. brigade, sa ivice šume Zdenački gaj obezbjeđuje pravac s. V. Zdenci—Hercegovac. Jedna četa 1. bataljona određena je u divizijsku rezervu.²²⁷ Moslavački odred bio je u ulozi obezbjeđenja sa dva bataljona od Čazme, jednim bataljonom kod s. Ivanjske na ivici šume, a u s. Popovac jednom četom je obezbjeđivao previjalište.

Prije početka napada raspolagalo se, ne mnogo pouzdanim podacima da će se neprijatelj predati bez borbe. Međutim, to se nije dogodilo. Kada su bataljoni otpočeli sa napadom, uslijedio je umjesto simboličnog žestok otpor. Satnija »zdrugovaca« ogorčeno se branila. Dok su se domo-

224 Štab 2. operativne zone obavijestio je 10. 9.1943. štab 2. korpusa NOV i POH o dolasku 10. divizije na područje Moslavine, Zbornik, tom V, knjiga 19, str. 121; U s. Šimljana ostali su 1. i 3. bataljon a štab brigade i 2. i 4. bataljon smjestili se u s. Krivaja; Zapovijest štaba 17. udarne brigade od 10.9.1943, Arhiv VII, reg. br. 53-1, K. 1129.

225 U popratnom aktu štaba divizije bilo je naglašeno da štabovi brigada ne izdaju pismene zapovjesti, Zbornik, tom V, knjiga 19, str. 137.

226 Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 14. 9.1943. o napadu 17. NOU brigade na Hercegovac, Zbornik, tom V, knjiga 19, str. 656.

227 Štab 17. udarne brigade 11. 9.1943. izdao je zapovijest za napad na uporište u s. Hercegovac. Bio je to u stvari izvod iz divizijskog plana napada, Arhiv VII, reg. br. 54-1, K. 1129.

brani Poljoprivredne bojne predavali, kako je dogovoreno, zdrugovci su ih tukli minobacačkom i mitraljeskom vatrom, pa je uslijed toga bilo dvadesetak mrtvih i ranjenih domobrana ove bojne.²²⁸

Napad nije tekao sasvim po planu. Sadejstvo između bataljona tokom borbe nije bilo dobro, zbog čega uporište nije u cijelosti likvidirano.²²⁹ Iako uspjeh nije bio potpun, ipak je bio značajan. Predalo se 160 domobrana i 3 oficira, a zaplijenjeno je 176 pušaka, 3 mitraljeza i dosta razne druge opreme i materijala.²³⁰ Gotovo cjelokupni ratni plijen predan je Komandi moslavačkog područja. Brigada je u ovoj borbi imala 3 poginula i 10 ranjenih. U napadu na uporište, između ostalih, istakli su se zamjenik komandanta 4. bataljona Ljubomir Trbojević i Dragica Petrović.

Nakon izvlačenja plijena iz Hercegovca štab brigade je 13. 9. 1943. naredio da se 3. i 4. bataljon razmjestu u s. Katoličko Selište, a 1. i 2. bataljon u s. Ruškovica. Istoga dana štab 2. operativne zone je naredio da brigada ruši željezničku prugu od »Grabov potok—slovo P do željezničke stanice Popovača«, s tim da se sopstvenim snagama osigura u s. Popovači.²³² Do realizacije ovoga zadatka nije došlo, jer su komandant 2. operativne zone NOV i POH Vladimir Matetić²³³ i politički komesar divizije Vlado Ja-

228 Izvještaj štaba 10. divizije od 19. 9. 1943. štabu 2. korpusa NOV i POH o dolasku u Moslavinu i o napadu na Hercegovac i Ivanjsku, Zbornik, tom V, knjiga 19, str. 332.

229 U naređenju štaba 17. udarne brigade od 12. 9. 1943. u vezi s prestankom napada na Hercegovac stoji da je zadatak uglavnom izvršen, Arhiv VII, reg. br. 56-1, K. 1129.

230 Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 12. 9. 1943. o napadu 17. NOU brigade na Hercegovac, Zbornik, tom V, knjiga 19, str. 640.

231 Arhiv VII, reg. br. 51-1, k- 1129.

232 Zbornik, tom V, knjiga 19, str. 173, Zapovijest štaba 17. udarne brigade za napad na željezničku prugu kod željezničke stanice Popovača, Arhiv VII, reg. br. 58-1, K. 1129.

233 General-pukovnik JNA u penziji.

njić Capo²³⁴ sa bojnikom Bradačem iz Popovače²³⁵ ugovorili predaju posade. Tom prilikom na stranu NOV i POH prešlo je 180 domobrana. Sa sobom su ponijeli 150 pušaka, 4 teška mitraljeza i 4 puškomitraljeza, 1 laki i 1 teški minobacač i dosta druge opreme.

Prema dogovoru sa bojnikom Bradačem trebalo je u klopku uvući i likvidirati i satniju i ustaškog poručnika Nikolu Rukavinu. Međutim, on je izgleda naslutio opasnost, pa je, umjesto u pripremljenu klopku, satniju odveo Nijemcima na željezničku stanicu u Popovači. U međuvremenu domobrani su sami razoružali posadu od 15 žandara, koji su poslije saslušanja pušteni svojim kućama.

Uspjesi jedinica 10. divizije bili su stalan izazov za neprijateljske snage na ovom području. Neprijatelj je, kad god je imao snage i računao na ma kakav uspjeh, napadao naše jedinice. Tako je 18. septembra 21. brigada u rejonu sela Ivanjska, Berek cijeli dan vodila teške borbe sa Nijemcima i domobranima. Da bi olakšao situaciju 21. brigadi, štab 17. udarne brigade²³⁶ naredio je 1. i 2. bataljonu da noću 18/19. septembra u rejonu s. Martinec udare u bok neprijateljevih snaga i tako pomognu 21. brigadi. U to vrijeme 3. bataljon je bio na položajima kod s. Oštri Zid, dok se 4. bataljon nalazio u s. Samarica.

Poslije uspješnih borbi na području Moslavine brigada je po naređenju štaba 10. divizije krenula ka rejonima sela Kabal i Ivančane, gdje se 20. i 21. septembra odmarala i vršila vojne i političke pripreme za predstojeća dejstva. Dok je 21. brigada 22. i 23. o. m. vodila borbu i likvidirala uporišta Sv. Ivan Zabno, 17. udarna brigada je bila na obezbjeđenju prema Bjelovaru i Križevcima,²³⁷ a dijelom

234 General-pukovnik JNA u penziji.

235 Riječ je o 3. bojni 5. gorske pukovnije. Izvještaj Zapovjedništva 1. gorskog zdruga od 15. 8.1943. o dejstvima jedinica NOV i POH u Moslavini, Zbornik, tom V, knjiga 19, str. 663.

236 Zapovijest štaba 17. udarne brigade od 18.9.1943. za napad na neprijatelja u rejonu Gornja Petrička, Arhiv VII, reg. br. 2-2, K. 1129.

237 Izvještaj štaba 10. divizije od 1.10.1943. štabu 2. korpusa NOV i POH o napadu na Sv. Ivan Zabno, Varaždinske Toplice i rudnik Glogovac, Zbornik, tom V, knjiga 20, str. 17; Operativni izvještaj štaba 17. udarne brigade od 30. 9.1943. štabu 10. divizije NOV i POH, Arhiv VII, reg. br. 20-2, K. 1130.

jedinica rušila željezničku prugu²³⁸ od k. 118 prema Sv. Ivan Zabno. Neprijatelj je nekoliko puta pokušao probiti zasjedu 17. udarne brigade, ali je svaki put bio odbijen.²³⁹

Područje na kojem je djelovala 17. brigada bilo je načičkano neprijateljskim uporištima. Jedinice 2. operativne zone, pa sada i jedinice 17. udarne i 21. brigade djelovale su pod izuzetno teškim okolnostima. Ta činjenica je navela štab 10. divizije da potčinjenim jedinicama ukaže na potrebu pojačane budnosti.²⁴⁰

Slijedećih dana brigada se nalazila u rejonu sela V. Poganac i V. i M. Rasinica, u istočnom dijelu Kalnika. Kod s. Rasinja položaje 3. bataljona napala je jedna ustaška jedinica iz uporišta u Ludbregu. Zajedno sa 2. bataljonom Kalničkog odreda neprijatelj je odbijen i tom prilikom zaplijenjeni su jedan puškomitraljez i 2 puške. Brigada se nalazila još nekoliko dana u širem rejonu Varaždinskih Toplica.

Dolaskom jedinica 10. divizije na ovo područje bitno se izmijenila situacija. Inicijativu su preuzele snage 2. operativne zone i 10. divizije. Redale su se akcija za akcijom, uspjeh za uspjehom. Borbe se vode neprekidno na cijelom području. Dok napadaju jedinice 2. operativne zone, na obezbjeđenju su jedinice 10. divizije, i obratno. Kad su jedinice brigade »Braća Radić« napadale na neprijateljevo uporište u Varaždinskim toplicama, 17. udarna brigada je obezbjeđivala akciju sa pravca sela N. Marof—Varaždinske Toplice i Ludbreg—Varaždinske Toplice.²⁴¹

238 Zapovijest štaba 17. udarne brigade od 21. 9.1943. za postavljanje zasjede i rušenje pruge, Arhiv VII, reg. br. 8-1/2, K. 1129.

239 Izvještaj štaba 1. bataljona od 22. 9.1943. štabu 17. udarne brigade o borbi kod Bolca. Komandant bataljona bio je tada Branko Mišćević a politički komesar Branko Kuprešanin.

240 Po divizijskoj zapovijesti br. 148 od 23. 9.1943. i po zapovijesti štaba 17. udarne brigade br. 75, od 23.9.1943. razmeštaj 17. udarne brigade naređen je u selima V. Poganac, Radeljevo i Ribnjak, Arhiv VII, reg. br. 11-1/2, K. 1129 i reg. br. 11-2/2, K. 1129.

241 Zapovijest štaba 17. udarne brigade od 26. 9.1943. za obezbjeđenje od N. Marofa i Ludbrega, Arhiv VII, reg. br. 13-1/2, K. 1129.

UNIŠTENJA JE POSADA U LUDBREGU

Štab 2. operativne zone odlučio je da likvidira neprijateljevu posadu u Ludbregu: jednu domobransku bojnu i oko 150 Nijemaca,²⁴² ukupno oko 600 vojnika. Naročitih utvrda nije bilo. Oko pojedinih važnijih zgrada bila je postavljena bodljikava žica. Rovovi i saobraćajnice bili su normalnog profila bez izgrađenih zidanih bunkera.

Prvog oktobra 1943. štab 2. operativne zone NOV i POH izdao je zapovijest²⁴³ kojom je 17. udarnoj brigadi naredio da likvidira neprijatelja u Ludbregu. Pored 17. u izvršenju zadatka učestvovala su i 21. brigada a za obezbjeđenje su angažovani brigada »Braća Radić«, te Bjelovarski i Kalnički NOPOH. Uporišta u Varaždinu, Koprivnici i Križevcima bila su vrlo jaka.

U ponoć 2. oktobra napad su izvršili 1. 2. i 3. bataljon i jedna ojačana četa iz 4. bataljona. Prvi bataljon je napadao sa istoka, 2. sa juga, 3. bataljon sa zapada a ojačana četa 4. bataljona sa sjevera.²⁴⁴ Kroz vanjsku odbranu neprijatelja prvi se probio 3. a zatim 2. bataljon. Prvi juriš 1. bataljona nije uspio. Najjače utvrđenje u uporištu bilo je staro zdanje »Grad«, koje su ustaše nazivale »Ludbreški Alkazar«. U zoru 3. bataljon je likvidirao jedan dio tog »Alkazara«, a 4. bataljon željezničku stanicu. To je bio početak kraja ovih neprijateljevih jedinica.²⁴⁵ Usklađenim dejstvom brigada je za 8 sati slomila dosta žilav otpor neprijatelja,²⁴⁶ koji je pretrpio gubitke od oko 60 poginulih, a u uporištu je zatečeno 15 ranjenih neprijateljskih vojnika.²⁴⁷ Zarobljeno je 440 domobrana, 10 oficira, 15 žanda-

242 Ludbreg je branila 2. bojna 2. lovačke pukovnije, jedna četa Nijemaca i žandarmerijski vod, Arhiv VII, reg. br. 19-2/1, K. 253.

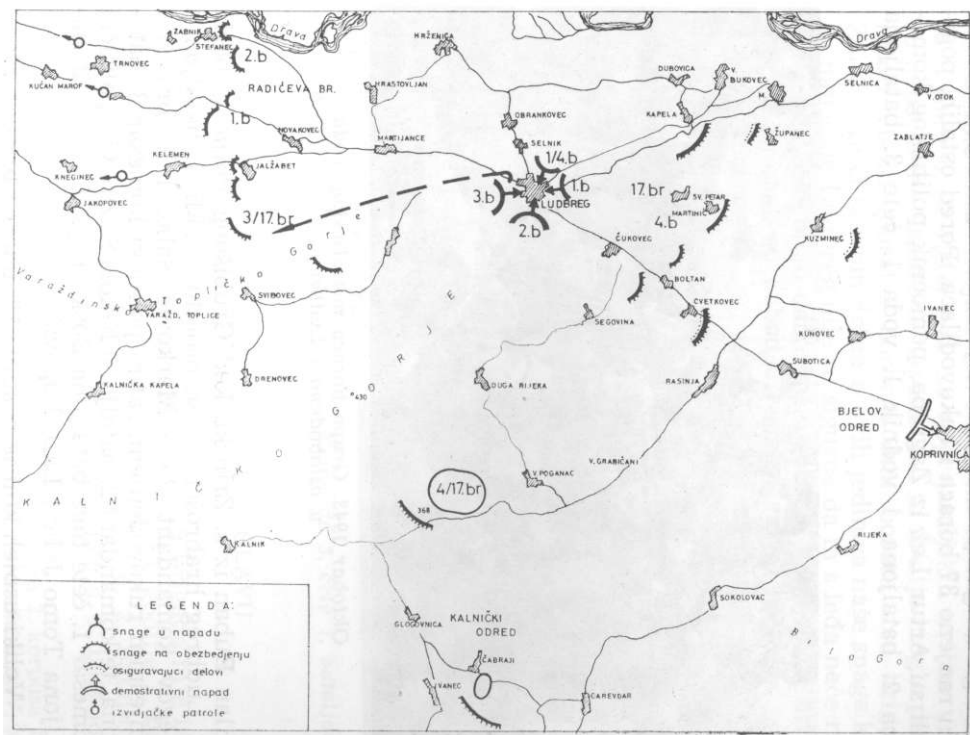
243 Zbornik, tom V, knjiga 20, str. 30.

244 Arhiv VII, reg. br. 19-2/1, K. 53.

245 Bojne relacije 17. udarne brigade, Arhiv VII, reg. br. 4-31/2, K. 1136.

246 Arhiv VII, reg. br. 3-10/2, K. 1125.

247 Izvještaj štaba 10. divizije NOV i POH od 10.10.1943. štabu 2. korpusa NOV i POH o napadu na Ludbreg, Zbornik, tom V, knjiga 20, str. 221; Izvještaj štaba 17. udarne brigade od 5.11.1943. štabu 10. divizije NOV i POH o napadu na Ludbreg, Zbornik, tom V, knjiga 20, str. 141.

Napad na uporište u Ludbregu, oktobra 1943.

ra i 30 gestapovaca. Od zarobljenih domobrana njih 100 su izrazili želju da ostanu u NOV i raspoređeni su u jedinice divizije. Zaplijenjeno je 18 mitraljeza, oko 600 pušaka i mnogo druge opreme i materijala. Iz brigade je poginulo 12 i ranjeno 37 boraca i rukovodilaca. Pored ostalih, poginuli su Artur Lež iz Zagreba, pomoćnik političkog komesara 2. bataljona, i vodnik 1. voda 1. čete 3. bataljona

Oktobar 1943. Grupa boraca mitraljeskog voda u oslobođenom Ludbregu

Milan Buban iz s. Zrinska kod Grubišnjog Polja. U borbi za Ludbreg hrabrošću su se osobito istakli 3. bataljon a njegov komandant Rade Marković Salko i hrabrošću i umješnim rukovođenjem, zatim politički komesar 3. bataljona, te komandant 2. bataljona Nikola Sužnjević, politički komesar 1. čete toga bataljona Boško Kljajić i borci 3. bataljona Tomo Jelić i Lazo Popović.

Veliki uspjeh koji je postigla 17. udarna brigada bio je moguć i zbog upornosti koju su ispoljile brigade na obezbjeđenju, odbijajući sve pokušaje intervencije neprijateljevih snaga iz okolnih uporišta. Osobito teške borbe je

vodila brigada »Braća Radić«.²⁴⁸ Borci ove brigade su, vodeći čak borbu prsa u prsa, junački odbijali kombinovani napad sa pravca Varaždina ustaške pješadije, potpomognute tenkovima i avijacijom. Na širini od oko 1,5 km fronta u toku 3. 10. 1943. god. 26 neprijateljskih aviona vršili su neprekidne vazdušne napade. Ali ni to nije moglo pokolebati visoki moral i borbeni duh boraca ove brigade. Zahvaljujući takvom držanju ovih jedinica naše snage koje su napadale Ludbreg bile su sigurne da ih s leđa neće niko iznenaditi. Nekoliko dana kasnije borci »Radićeve« brigade prodefilovali su slobodnim Ludbregom.

Poslije izvlačenja plijena²⁴⁹ 17. brigada se po naređenju štaba 10. divizije od 6. 10. 1943. razmjestila u selima G. Martijanec, Martijanec, Hrastovsko i Selnik. Štabovi i jedinice izvršili su savjesno zadatak koji je pred njih postavljen. Iz spiska oružanih snaga tzv. Nezavisne Države Hrvatske izbrisana je jedna bojna.

Komanda 3. čete 1. bataljona

BORBE ZA IVANEC I LEPOGLAVU

Do napada na neprijatelja u Ivancu brigada nije izvodila veća borbena dejstva. Do 14. 10. 1943. godine 1. bataljon se nalazi na položaju u s. G. Selnice, 2. bataljon u s. Hrastovsko, 3. bataljon u s. Martijanec a 4. bataljon u

248 Izvještaj štaba 10. divizije od 7.10.1943. štabu 2. korpusa NOV i POH o rezultatima napada na Ludbreg, Zbornik, tom V, knjiga 20, strana 174.

249 Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 4.10.1943. o borbama kod Ludbrega, Zbornik, tom V, knjiga 20, str. 702.

s. G. Martijanec. Jedna neprijateljeva jedinica, jačine čete, podržana sa 4 tenka, 12. 10. 1943. pokušala se preko položaja 3. bataljona probiti u Ludbreg, ali je dejstvom ovoga bataljona i bočnim udarom jedne čete 4. bataljona, neprijatelj odbijen. Zarobljeno je 9 domobrana. Uveče 10. oktobra 1. i 3. bataljon izvršili su pokret pravcem s. Jalžabet—Kelemen—Kneginec—Tomaševac i razmjestili se: 1. bataljon u s. Kneginec a 3. bataljon u s. Tomaševac. Drugi i 4. bataljon izvršili su marš pravcem s. Svibovec—Varaždinske Toplice—Lužan—Doljan i stigli 2. bataljon u s. Lužan a 4. bataljon u s. Doljan. Po stizanju u ove rejone 3. i 4. bataljon borili su se sa neprijateljem koji je nastupao od Varaždina. U ovoj borbi poginuo je komandir 2. čete Boro Popović iz s. Zigerovci kod Slavonske Požege.

U vezi s napadom na uporište u Ivancu i Lepoglavi brigada²⁵⁰ 15. 10. 1943. vrši pokret preko s. Seketin i razmješta se 1. bataljon u s. Radovan, 2. i 4. u s. Tužno i 3. bataljon u s. Lovrečan.²⁵¹

Stab 2. operativne zone je zapoviješću²⁵² od 16. 10. 1943. za izvršenje ovog zadatka odredio »Radićevu« brigadu, a 21. i 17. udarnu brigadu²⁵⁸ na obezbjeđenje od uporišta Varaždin i Zlatar.

Drugi i 4. bataljon 17. brigade posjeli su položaje kod s. Cerje Tužno i Cerje Nebojse na liniji k. 197—k. 187—k. 261 da prekopaju cestu koja vodi od Varaždina i poruše most na potoku Plitvici, sjeverno od s. Cerje Tužno. Osim toga trebalo je da unište dio željezničke pruge između s. Tužno (k. 178) i željezničke stanice s. Cerje Tužno. Prvom bataljonu naređeno je da posjedne položaje kod s. Prigorec, liniju k. 428 — samostan Sv. Duh—k. 471 i osigura pravac od Zlatara.²⁵⁴

250 Operativni izvještaj štaba 17. udarne brigade od 29.10.1943. štabu 28. divizije NOV i POH, Arhiv VII, reg. br. 25-2, K. 1130.

251 Prema izvještaju štaba 1. bataljona od 18.10.1943. Prvi bataljon 15.10.1943. nalazio se u s. Kneginac, Arhiv VII, reg. br. 11-1, K. 1132.

252 Arhiv VII, reg. br. 21-2, K. 1129.

253 Zapovijest štaba 17. udarne brigade od 16.10.1943. potčinjenim jedinicama, Arhiv VII, reg. br. 21-2, K. 1129.

254 Naređenje štaba 17. udarne brigade od 16.10.1943. štabu 1. bataljona, Arhiv VII, reg. br. 22-2, K. 1129.

Treći bataljon određen je u brigadnu rezervu kod s. Margečan, s tim da neprekidno izviđa u pravcu sela Završje i Bela, a da tokom dejstava bude stalno u vezi sa bataljonima kod Cerja Nebojse i kod s. Prigorec.

Početak napada određen je za 17. 10. 1943. u 05.00, s tim da jedinice za osiguranje posjednu svoje položaje pola sata prije početka napada. U toku napada neprijatelj je iz Varaždina krenuo sa oko 1.000 vojnika da pomogne svojim posadama u Ivancu i Lepoglavi, ali je poslije petosatne borbe,²⁵⁵ pretrpjevši osjetne gubitke, prinuđen da se povuče.²⁵⁶ U ovome rejonu brigada je ostala do 21. oktobra, kada je zbog predstojećeg napada na Zlatar izvršila pokret preko Ivanščice i razmjestila se: 1. bataljon u s. G. Selnica, 2. u s. Zajezda, 3. u s. Belec i 4. bataljon u s. Grtovec.²⁵⁷

BORBE ZA ZLATAR, KOPRIVNICU I ČAZMU

Neposredno poslije borbi oko Ivanca i Lepoglave uslijedio je napad na neprijateljsko uporište u Zlataru.²⁵⁸ Uporište je prema podacima dobijenim od štaba divizije branilo oko 250 vojnika, smještenih u 3 zgrade od tvrdog materijala. U naređenju za napad jedinicama 17. brigade skrenuta je pažnja da neprijatelj dio svojih snaga često istura van uporišta, na put koji od Zlatara vodi za Medzgeričinu klijet i na Polčanov brijeg.

U napad je određen 1. bataljon ojačan 3. četom 2. bataljona.²⁵⁹ Dobio je zadatak da se kreće pravcem s. Belec ka

255 Izvještaj štaba 28. divizije od 31.10. 1943. štabu 6. korpusa NOV i POH o napadu na Ivanec i Zlatar, Zbornik, tom V, knjiga 20, str. 670.

256 Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 19.10.1943. o borbama na području Zagorja, Zbornik, tom V, knjiga 20, str. 765.

257 Depešom Glavnog štaba Hrvatske od 17.10. 1943. promijenjen je naziv 10. divizije, koja se od tada zove 28. divizija a 2. korpus postao je 6. korpus NOV i POJ. Obavijest Arhiv VII, reg. br. 22-1, K. 1132.

258 Naredenje štaba 28. divizije od 21. 10.1943. za likvidaciju uporišta Zlatar, Zbornik, tom V, knjiga 20, str. 455; Naredenje štaba 17. udarne brigade od 21. 10. 1943. za likvidaciju uporišta Zlatar, Zbornik, tom V, knjiga 20, str. 477.

259 Napad na Zlatar, Arhiv VII, reg. br. 23-4, K. 1129.

s. G. Batina a odatle formirajući borbeni poredak u 2 kolone napadne uporište jednom kolonom sa južne a drugom s istočne strane s ciljem likvidacije neprijatelja u zgradama Agrarne štedionice, Sokolani i Dečačkoj školi. Bataljonu je pridodat brdski top 65 mm i naređeno da formira bombašku grupu i grupe boraca sa benzinskim flašama.

Treća četa 2. bataljona, ojačana vodom iz 1. bataljona i s 1 teškim minobacačem, dobila je zadatak da jednim vodom likvidira neprijatelja u rovovima iznad crkve, južno od k. 263, a jednim vodom u rovovima kod mosta, na cesti koja vodi za D. Batinu. Trećim vodom trebalo je da što prije zaposjedne crkvu kako u nju ne bi upali žandari iz zgrade »Franklin«.

Drugi bataljon 17. brigade, bez 3. čete, određen je u divizijsku rezervu. Treći bataljon, ojačan jednom pt-puškicom, dobio je zadatak da posjedne položaje na cesti s. Lovrečan—Zlatar preko k. 166 i ceste D. Brestovac—Zlatar prema k. 174. Četvrtom bataljonu je naređeno da posjedne liniju s. Tikvenjak—k. 160 i istočno od ove kote iznad Posarića, preko ceste s. Santaki—Maže i sprečava intervenciju neprijatelja ka Zlataru a da jednom četom izvrši demonstrativni napad na s. Poznanovec, gdje je tvornicu kože branila jedna neprijateljska četa.²⁶⁰

Početak napada određen je za 22. 10. 1943. u 03.30. Svim jedinicama brigade je naređeno da za vodiče uzmu ljude iz okolnih sela. Zlatar leži na južnim obroncima Ivanšćice i likvidacijom njegove posade bio bi značajno proširen oslobođeni teritorij sjevernog Zagorja.

Tok borbenih dejstava bio je veoma složen. Neprijatelj se uporno i grčevito branio i vršio snažne protivnapade,²⁶¹ o čemu govori i podatak da je borba za uporište u Zlataru trajala oko 24 časa. U prvom jurišu likvidirana je Sokolana, gdje su bili gestapovci.²⁶² Zarobljeno ih je 11, a ostali su likvidirani. Isto tako u prvom naletu likvidi-

260 Osiguranje od Trgovišća i Varaždina vršili su po jedan bataljon 21. brigade, kao i sa pravca Komin—Bisag, dok je 4. bataljon bio na položajima kod Visoko—Velišće.

261 Izvještaj štaba 28. divizije od 31.10.1943. štabu 6. korpusa NOV i POH o napadu na Ivanec, Zlatar i rušenju komunikacije Zagreb—Varaždin, Zbornik, tom V, knjiga 20, str. 670.

262 Geheim Stats Polizei — njemačka tajna policija.

rani su žandari u zgradi »Franklin«, njih 21. Ostale neprijateljeve snage povukle su se u zgradu Agrarne štedionice, školu i ustaški tabor. Iz ovih objekata su pružale žestok otpor i dva puta pokušale da se probiju iz uporišta. Prilaz zgradama bio je veoma otežan jer je vatreni sistem neprijatelja bio dobro organizovan. Naročito nepristupačna bila je zgrada ustaškog tabora. Padom mraka 3. četa 2. bataljona je izvršila juriš, ali nije uspjela. Oko 23 časa izvršen je naš posljednji juriš. Zgrade, međutim, ni tada nisu mogle biti likvidirane bez posjedovanja teškog naoružanja. Zato je ujutro izdato naređenje za povlačenje.²⁶³

Cijeloga dana jake neprijateljske snage napadale su jedinice na obezbjeđenju sa ciljem da se domognu Zlatara. Međutim, u tome nisu uspjele. U borbi za Zlatar neprijatelj je imao oko 40 poginulih,²⁶⁴ dok su mu 44 vojnika zarobljena. Zaplijenjen je jedan teški mitraljez, 50 pušaka i dosta druge opreme. Brigada je pretrpjela gubitke od 6 poginulih i 18 ranjenih boraca. Poginuli su Marko Abalić, komandir 1. čete, iz Bačevaca, Gradina kod Virovitice, Ranko Carić, sekretar Bataljonskog komiteta SKOJ-a iz Bosanskog Novog, Blagoje Dobrić, vodnik 2. voda 3. čete, iz Jase-naša kod Grubišnog Polja. U ovoj borbi se istakao Antun Major iz Pakraca, koji je vatrom iz svoga puškomitraljeza likvidirao posadu neprijateljevog teškog mitraljeza i time omogućio da se zaplijeni taj teški mitraljez. Od jedinica naročito se istakla 3. četa 2. bataljona zbog čega je i pohvaljena od štaba 28. divizije.²⁶⁵ U pohvali stoji: »Stab divizije obraća se svim jedinicama da slijede primjerom junačku 3. četu a 3. četi izražava svoju zahvalnost i divljenje ističući je kao primjer junaštva, samoprijedora i požrtvoVanja i discipline«.

Demonstrativni napad na s. Poznanovec dao je dobre rezultate. Poslije prvih pucnjeva neprijatelj je napustio

263 Izvještaj štaba 17. udarne brigade od 24.10.1943. štabu 28. divizije NOV i POH o akciji na uporište Zlatar, Arhiv VII, reg. br. 24-2, k- 1130.

264 Izvještaji Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva, od 24. i 25.10.1943. o borbi kod Zlatara i stanju na području Zagorja, Zbornik, tom V, knjiga 20, str. 788 i 792.

265 Naredba štaba 28. divizije od 23.10.1943. o pohvali boraca i rukovodilaca 17. udarne brigade za herojsko držanje prilikom napada na Zlatar, Zbornik, tom V, knjiga 20, str. 530.

selo. To je olakšalo posao oko evakuacije četvero kola kože iz tamošnje fabrike i njeno otpremanje na Kalnik. Bio je to vrlo koristan plijen, jer je u to vrijeme u jedinicama i u narodu vladala velika nestašica obuće.

U naredna dva-tri dana u rejonu Zlatara situacija se brzo mijenjala. Mjesto je nekoliko puta prelazilo iz ruku u ruke.

Nakon povlačenja iz Zlatara 23. oktobra jedinice brigade su razmještene: 3. i 4. bataljon u s. Lobar, 2. bataljon u s. Belec a 1. bataljon u s. G. Selnica. U ovom rejonu bataljoni su ostali do 25. 10. 1943. Toga dana u s. Loboru je zarobljen jedan ustaša i od njega se saznalo da je neprijatelj napustio Zlatar. Odmah je u Zlatar upućen 2. bataljon. No, ustaška komanda u Zagrebu teško se mirila s činjenicom da je Zlatar u rukama partizana. Zato je sutradan²⁶⁶ iz Zagreba na Zlatar uputila kolonu od oko 40 vozila, od čega je bilo 10 tenkova. Drugi bataljon je prihvatio borbu pošto je prethodno, da ne bi bio obuhvaćen s bokova, posjeo visove oko Zlatara. U ovoj borbi neprijatelju su uništena 2 tenka.

Budući da se štabu 2. operativne zone nametao zadatak da rejon Zlatara učvrsti politički i vojnički, on 26. oktobra naređuje da se pristupi rušenju svih komunikacija oko njega i tako spriječi ili oteža neprijatelju da ponovo uđe u oslobođena mjesta.²⁶⁷ U tom cilju 17. udarna brigada je dobila zadatak da sa 2 bataljona u okolini Zlatara poruši mostove kod s. Maže, i most kod k. 175 a sa željezničke stanice Zlatar—Bistrica evakuiše 3 vagona soli. Druga dva bataljona imala su zadatak da ruše željezničku prugu od ž. st. Zlatar—Bistrica ka s. D. Konjščina zajedno sa narodom okolnih sela. Brigada je izvršila postavljene zadatke u potpunosti.

Ujutro 28. 10. 1943. po naređenju štaba 28. divizije jedinice brigade su se povukle sa položaja i sa željezničke

266 Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 29.10.1943. o stanju na području Zagorja, Zbornik, tom V, knjiga 20, str. 804.

267 Naređenje štaba 2. operativne zone od 26.10.1943. štabu 28.: divizije NOV i POH za rušenje komunikacija, Arhiv VII, reg. br. 24-2, K. 1129; Zapovijest štaba 17. udarne brigade od 27.10. i-343, Arhiv VII, reg. br. 25-2, K. 1129.

pruge i razmjestile sa 1. bataljonom u s. G. Kraljevec, 2. u s. Sv. Križ, 3. bataljon u s. Budinščina a 4. bataljon je upućen u s. Ljubešćica za obezbjeđenje štaba divizije i divizijskog previjališta. Po podne 29. oktobra 1. i 2. bataljon su rušili prugu kod željezničke stanice Budinščina i onesposobile oko 4.000 m kolosijeka, veći dio tt-veza, 6 skretnica i jedan most. Noću 29/30. 10. 1943. Prvi i 2. bataljon su izvršili pokret u s. G. Rijeka, odnosno u s. G. Vučkovec.

Tih dana Slavonija je dobila još jednu brigadu. U selu Buč kod Pakraca formirana je čehoslovačka brigada »Jan Žižka«. Najsvjesniji sinovi češke narodnosti još od početka ustanka odazvali su se pozivu KPJ za borbu protiv okupatora a kasnije i mnogi drugi su se uključili u borbu. Kako je borba u Slavoniji uzimala sve većeg maha, tako su se i Česi sve više uključivali u redove boraca za slobodu. Bila je to snažna potvrda dosljedne politike KPJ o bratstvu i jedinstvu. Narodnosti na području Slavonije u pobjedi nad okupatorom i domaćim izdajnicima vidjele su ne samo socijalno već i svoje nacionalno oslobođenje.²⁶⁸

Krajem oktobra 28. divizija se vratila iz Hrvatskog zagorja na Kalnik. Sedamnaesta brigada je 31. 10. 1943. u selima Apatovac i V. i M. Poganac, prema Križevcima. Tu su se jedinice sređivale, a održavana su i savjetovanja komandi i štabova, do 5. novembra, kada je naređen pokret.²⁶⁹ Novi rejon za 1. bataljon je bio u s. G. Križ, za 2. bataljon u s. G. Sredice a za 3. i 4. bataljon u s. Jakopovac. Predstojao je napad na uporište u Koprivnici, kako bi se oslobodila gornja Podravina, u kojoj je narod sve više pristupao narodnooslobodilačkom pokretu.

Zapovijest za napad na Koprivnicu štab 2. operativne zone izdao je 3. 11. 1943, a plan za napad na ovo uporište

268 Zbornik, tom V, knjiga 20, str. 594.

269 Naredenje štaba 17. udarne brigade od 4.11.1943, Arhiv VII, reg. br. 29-2, K. 1129.

izradio je štab 28. divizije²⁷⁰ 4. 11. 1943. Početak napada je određen za noć 6/7. 11. 1943, u čast godišnjice velikog oktobra. U naređenju za napad između ostalog stoji kako treba da iz starog našeg grada, oslobođene Koprivnice, odjekne pozdrav oktobarskoj revoluciji i svim našim narodima.

Kraj 1943. Politkomesar i komandant 2. bataljona Mladen Andelić i Dušan Popović i Božo Gunjević Kubura

Štab 17. udarne brigade izdao je zapovijest²⁷¹ 5. 11. 1943. Neprijateljeva posada je bila jačine jedne bojne (oko 600 vojnika), razmještenih u zgradama »Domoljubu«, gimnaziji i osnovnoj školi. Dvije satnije ustaša bile su u maloju i velikoj carinarnici, a treća na željezničkoj stanici. Gestapovci su držali hotel »Križ«.

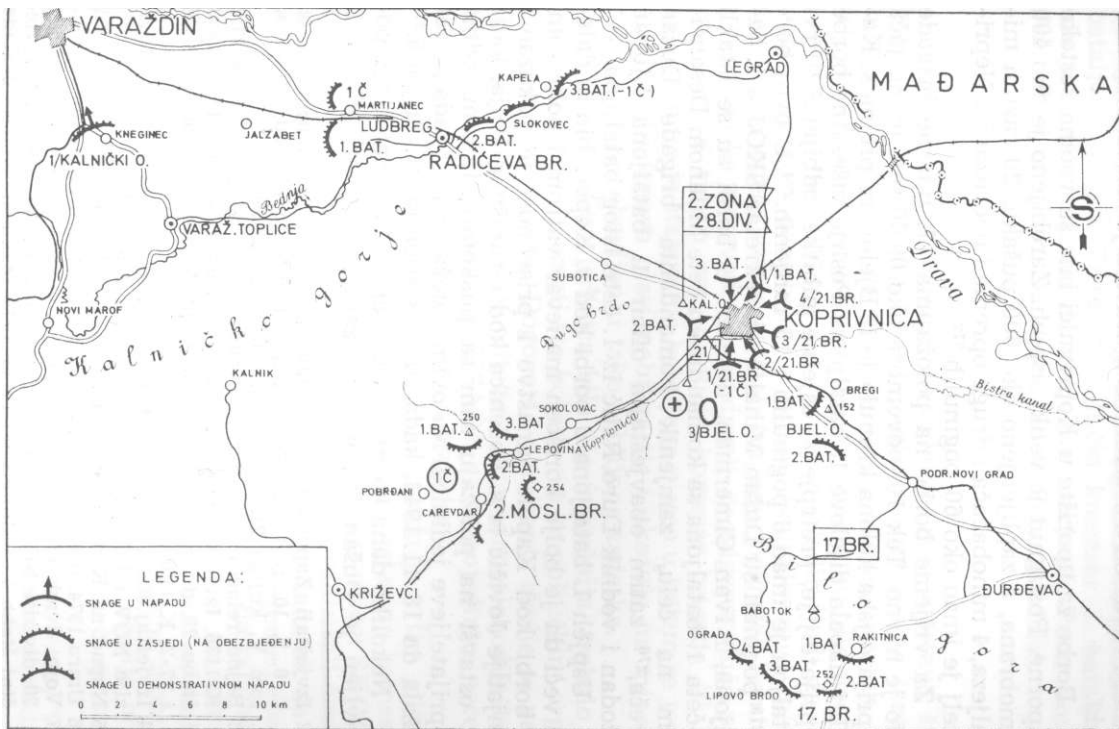
Napad na uporište izvodili su 21. brigada i Kalnički partizanski odred. Bataljoni 17. udarne brigade imali su zadatak da onemoguće intervenciju neprijatelja iz Bjelovara.

Prvi bataljon posjeo je položaje na k. 215 (ispred s. Kapele) do ispred s. Lipovo Brdo, gdje su počinjali položaji 4. bataljona. Četvrtom bataljonu je naređeno da posjedne položaje desno od 1. bataljona, ispred s. Lipovo Brdo do k. 252, gdje su se nastavljali položaji 2. bataljona. Položaji 2. bataljona protezali su se do k. 260 (ispred s. Rakitnica). Treći bataljon određen je u brigadnu rezervu, u s. Ba-

²⁷⁰ Zbornik, tom V, knjiga 21, str. 111 i 152. i 154; Plan štaba 28. divizije za napad na Koprivnicu, Arhiv VII, reg. br. 30-2, K. 1129; Naređenje štaba 28. divizije od 5.11.1943. za napad na Koprivnicu, Arhiv VII, reg. br. 30-2, K. 1129.

²⁷¹ Arhiv VII, reg. br. 30-2, K. 1129.

Napad na uporište u Koprivnici, novembra 1943.

botok. Pravac od Varaždina osiguravala je »Radićeva« brigada.

Borbe za uporište u Koprivnici bile su veoma žestoke i uporne. Postignut je veliki uspjeh. Zarobljeno je oko 400 domobrana, a zaplijenjeno oko 600 pušaka, 20 raznih mitraljeza, 4 minobacača i druge opreme i naoružanja. Neprijatelj je imao oko 60 poginulih.²⁷²

Za vrijeme borbe na položajima 17. udarne brigade bilo je mirno. Tek 10. novembra oko 09.00 sati jedna jača neprijateljska kolona krenula je iz Bjelovara prema s. Kapele i napala dijelove 1. bataljona. Poslije višesatne borbe neprijatelj je, pretrpjevši osjetne gubitke, odbijen.²⁷³ Prvi bataljon je imao 6 poginulih i 15 ranjenih.²⁷⁴ U ovoj borbi²⁷⁵ poginuli su Dušan Mihaljević, sekretar SKOJ-a 1. bataljona, i Ivan Cimerman, desetar. U borbi su se istakli 1. četa 1. bataljona sa komandrom čete Milanom Desančićem na čelu, zamjenik komandanta brigade Dušan Kreča,²⁷⁶ zatim obavještajni oficir 1. bataljona Ljuban Džodan i vodnik Đuro Ratić iz 1. čete istog bataljona.

Uspjeh 1. bataljona u borbi kod s. Kapele bio bi daleko veći da je bolje korišćen manevar vatrom i pokretom. U borbi kod Kapele junaštvo i prisebnost je pokazao i Ignjatije Jovičić iz s. Rašenica kod Grubišnog Polja, kada je, ostavši na položaju sam sa puškomitraljezom, odbio neprijateljeve jedinice. Na ovim položajima brigada se držala do 18. 11. 1943, kada ju je smijenila 21. brigada.²⁷⁷

Nekoliko dana kasnije za komandanta 2. bataljona postavljen je Dušan Popović, za zamjenika komandanta 1.

272 Izvještaji Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 7, 8, 9, 10. i 11.11.1943. o napadu na Koprivnicu, Zbornik, tom V, knjiga 21, str. 613, 619, 622, 624 i 629.

273 Bojne relacije 17. udarne brigade, Arhiv VII, reg. br. 4-35/2, K. 1136. Izvještaji štaba 17. udarne brigade, od 10. i 11.11.1943. štabu 28. divizije NOV i POH. Arhiv VII, reg. br. 26-2, K. 1130 i 27-2, K. 1130.

274 Izvještaj štaba 17. udarne brigade od 20.11.1943. štabu 28. divizije NOV i POH, Arhiv VII, reg. br. 4-5, K. 1122.

275 Napad na Koprivnicu, Arhiv VII, reg. br. 24-4, K. 1129.

276 Umro 1974. u Beogradu, kao pukovnik JNA u penziji.

277 Vojni dvadesetodnevni izvještaj štaba 17. udarne brigade štabu 28. divizije NOV i POH, Arhiv VII, reg. br. 39-2, K. 1130; Izvještaj štaba 1. bataljona od 11.11.1943. štabu 17. udarne brigade, Arhiv VII, reg. br. 17-1, K. 1132.

bataljona Ljuban Džodan a za zamjenika komandanta 3. bataljona Mojica Birta.²⁷⁸ Politički komesar 3. bataljona bio je Blažo Majstorović a njegov zamjenik Petar Jović. Politički komesar 2. bataljona bio je Petar Anđelić.

*

Jedan od veoma značajnih zadataka rukovodstava, štabova, partijske i skojevske organizacije na ovome terenu bila je mobilizacija, veoma odgovoran i složen zadatak, jer je neprijateljska propaganda na tom području bila uporna i svima silama nastojala što veći broj mladih ljudi da odvuče u redove domobrana i ustaša. Sagledavajući takvo stanje i cijeneći situaciju, štab brigade, brigadni komitet i bataljonska rukovodstva preduzeli su odgovarajuće pripreme.²⁷⁹ S tim u vezi politički komesar brigade 17. 11. 1943. uputio je štabovima bataljona pismo u kojem se jedinicama objašnjava plan mobilizacije i ukazuje na mjere i ponašanje pri obavljanju tako ozbiljnog zadatka.

Da bi popuna jedinica bila što uspješnija, trebalo je stalno saradivati i imati što bolju vezu sa političkim organizacijama na terenu. Dogovori i planiranje akcije sa partijskim i skojevskim komitetima, narodnooslobodilačkim odborima, rukovodstvima USAOH-a, te pojedinim terenskim radnicima bili su garancija uspjeha.

Drugi bataljon iz s. Rakitnica uputio je s tim ciljem jednu četvu u s. Hampovica. Sa četom se nalazio i komesar bataljona. U Hampovici su ih sačekali, rukovodioci SKOJ-a sa ovoga sektora, koji su već ranije bili organizirali omladinu za mobilizaciju. Prvi bataljon dobio je zadatak da sa članom Kotarskog komiteta SKOJ-a izvrši pripreme i obavi mobilizaciju u s. Kapela. Mobilizacija je vršena na taj način što bi prvo partijsko i skojevsko rukovodstvo sa terena zajedno sa štabovima jedinica održali sastanke sa omladinom. Potom su u selima u kojima je provođena mobilizacija održavani masovni mitinzi sa narodom. Poslije programa (horske pjesme, recitacije i neki kraći skeč) govorio

278 Naredba štaba 17. udarne brigade od 15.11.1943, Arhiv VII, reg. br. 20-3, K. 1131. Za Mojicu obnovljena Naredba o postavljenju od maja 1943.

279 Štab 17. udarne brigade, Arhiv VII, reg. br. 15-1, K. 1131.

bi neko iz partijsko-političkog rukovodstva sa terena i politički komesar jedinice koja je učestvovala u mobilizaciji. Takvi mitinzi često su se završavali masovnim odlaskom mladih, pa i starijih u jedinice NOV i POH.

*

Desetak dana poslije Koprivnice 17. udarna brigada dobila je zadatak da zauzme neprijateljevo uporište Đurđevac.²⁸⁰ U tu svrhu brigadi je naređeno da se razmjesti u Podravskom Novigradu, izuzev 1. bataljona, koji je ostao u s. Gornji Mosti. Međutim, do napada nije došlo jer je kasnije odlučeno da se napada Čazma. Istoga dana 2. i 3. bataljon izvršili su pokret za Koprivnicu,²⁸¹ dok su ostala dva bataljona ostala u Podravskom Novigradu.

Brojno stanje brigade tih dana bilo je 1.331 borac i rukovodilac. Od toga je bilo 863 seljaka, 212 radnika, 48 intelektualaca i namještenika i 8 drugih zanimanja. U brigadi je tada bilo 341 član KPJ ili oko 25 odsto boraca i rukovodilaca.²⁸²

U Koprivnici su se 22. i 23. novembra nalazili 1. i 4. bataljon, a na polažajima kod s. Lepavine 2. i 3. bataljon.

Predstojao je napad na uporište u Čazmi. Štab 17. udarne brigade u vezi s naređenjem štaba 28. divizije od 22. novembra naredio je nov raspored: 1. i 4. bataljon u s. Topolovac a 2. i 3. bataljon u sela Ruševac i Većislavac. Štab 2. operativne zone²⁸³ NOV i POH 25. 11. 1943. izdao je zapovijest za napad na Čazmu. Isto to učinio je štab 28. divizije²⁸⁴ i štab 17. udarne brigade²⁸⁵ 26. 11. 1943. godine.

280 Zbornik, tom V, knjiga 21, str. 347; Naređenje štaba 17. udarne brigade od 18.11.1943. za pokret u Novigrad, Arhiv VII, reg. br. 32-2, K. 1129.

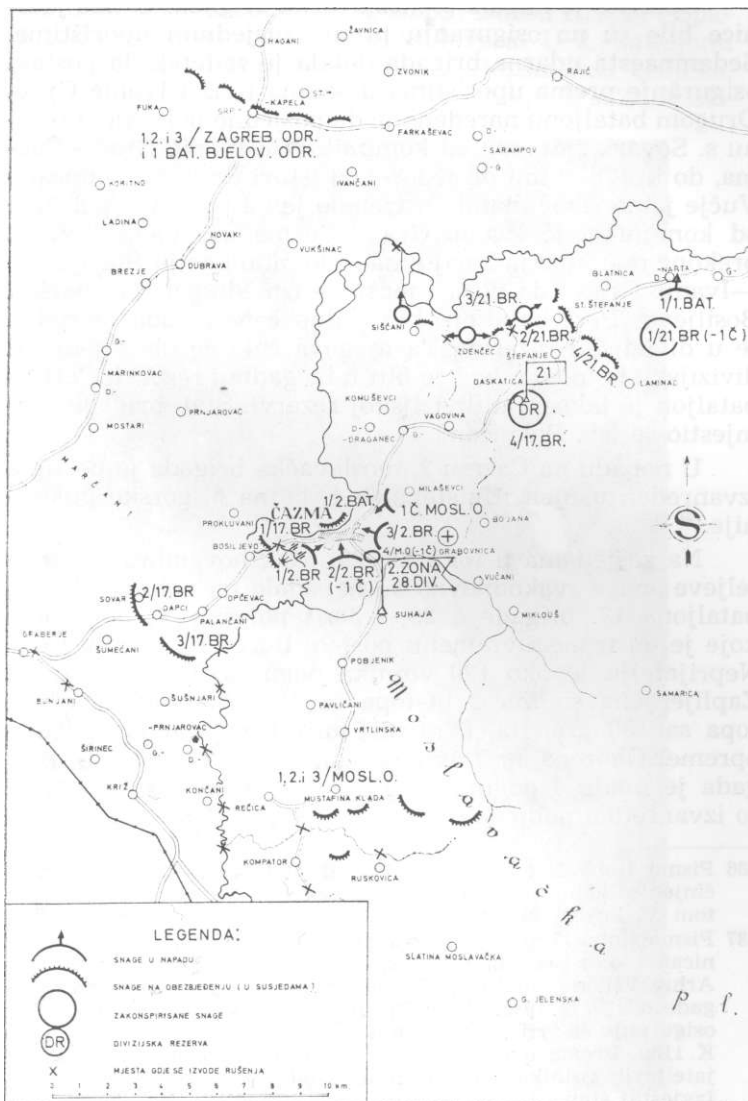
281 Izvještaj štaba 17. udarne brigade od 30.11.1943. štabu 28. divizije NOV i POH o rezultatima borbi na liniji Čazma—Novoselec—Križ—Ivanić Grad, Arhiv VII, reg. br. 13-2, K. 1122.

282 Izvještaj štaba 17. udarne brigade od 20.11.1943. štabu 28. divizije NOV i POH, Arhiv VII, reg. br. 4-1/5, K. 1122.

283 Zbornik, tom V, knjiga 21, str. 449.

284 Arhiv VII, reg. br. 34-1/2, K. 1129.

285 Arhiv VII, reg. br. 34-5/2, K. 1129.

Napad na uporište u Čazmi, novembra 1943.

Uporište je napala 2. moslavačka brigada. Ostale jedinice bile su na osiguranju prema susjednim uporištima. Sedamnaesta udarna brigada dobila je zadatak da postavi osiguranje prema uporištima u selima Križi i Ivanić Grad. Drugom bataljonu naređeno je da posjedne položaje u rejonu s. Sovari, sjeverno od komunikacije Ivanić Grad—Čazma, do k. 176, s tim da jedan vod isturi do k. 187, odnosno Vučje jame. Treći bataljon trebalo je da posjedne položaje od komunikacije Ivanić Grad—Čazma, prema k. 109, da prekopa ovu komunikaciju, kao i komunikaciju Šušnjari—Ivanić Grad i da poruši mostove između sela Graberje i Bosiljevo. Prvi bataljon, bez jedne čete i voda, određen je u divizijsku rezervu. Ta njegova četa će obezbjeđivati divizijsku bolnicu a vod će biti u brigadnoj rezervi. Četvrti bataljon je takođe, u divizijskoj rezervi. Štab brigade razmjestio se u s. Palančani.

U napadu na Čazmu 2. moslavačka brigada je postigla izvanredan uspjeh. Uništena je 1. bojna 5. gorske pukovnije.²⁸⁶

Na zasjedama u toku 28, 29. i 30. novembra neprijateljeve snage svakodnevno su napadale na položaje 2. i 3. bataljona 17. brigade a 29. i 30. i položaje 4. bataljona, koje je on u međuvremenu posjeo. Borbe su bile žestoke. Neprijatelju je oko 120 vojnika poginulo i 31 zarobljen. Zaplijenjena su mu 2 pt-topa sa 180 granata, 2 brdska topa sa 150 granata, 6 raznih mitraljeza i mnogo druge opreme. Oborena su 2 aviona i uništeno 17 kamiona. Brigada je imala 4 poginula i 17 ranjenih boraca.²⁸⁷ Bila je to izvanredna pobjeda.

286 Pismo štaba 2. operativne zone od 30.11.1943. štabovima potčinjenih jedinica o rezultatima napada na Čazmu, Zbornik, tom V, knjiga 21, str. 572.

287 Pismo štaba 17. udarne brigade od 29.11.1943. potčinjenim jedinicama o uspjesima na obezbjeđenju pri napadu na Čazmu, Arhiv VII, reg. br. 31-2, K. 1130; Izvještaj štaba 17. udarne brigade od 29.11.1943. štabu 28. divizije NOV i POH o borbi na osiguranju za vrijeme napada na Čazmu, Arhiv VII, reg. br. 32-2, K. 1130; Prema ovome izvještaju brigada je zarobila 36 neprijateljevih vojnika a imala gubitke od 3 poginula i 8 ranjenih; Izvještaj štaba 3. bataljona od 2.12.1943. štabu 17. udarne brigade o zasjedi za vrijeme akcije na Čazmu, Arhiv VII, reg. br. 33-5, K. 1132.

U ovoj borbi naročito su se istakli Dušan Divjak i Spasoja Rulj iz s. Negoslavci kod Vukovara. U 3. bataljonu poginuli su Žarko Koronosovac iz s. Dopsin kod Osijeka,, politički komesar 1. čete, zatim Jovo Pletkapa iz s. Zabrdske

*Rukovodioci iz 4. bataljona Mirko Lončar, Roman Mesić
i Ljuban Džodan*

Kričke kod Pakraca i Milan Devčić iz s. Pivnica kod Virovitice. Sahranjeni su u s. Dabei.

Bila je to svojevrsna čestitka boraca i rukovodilaca 2. operativne zone, odnosno 2. moslavačke brigade i 28. divizije, posebno 17. udarne brigade, vijećnicima AVNOJ-a koji su tih dana u Jajcu na II zasjedanju donijeli historijske odluke. Na tlu porobljene Evrope nastala je nova država: Demokratska Federativna Jugoslavija. Rodila se republika. I oko Čazme borci i starješine 2. operativne zone i 28. divizije glasali su rafalima i bombama za svoju republiku, isto onako kao što su to činili i borci širom naše zemlje. Bila je to borbena čestitka voljenom drugu Titu, koji je dobio zvanje maršala.

NAPAD NA AERODROM KURILOVEC

Glavni štab Hrvatske naredio je 29. 11. 1943. radio-depešom štabu 2. operativne zone NOV i POH da 28. diviziju²⁸⁸ uputi u Turopolje radi zajedničkih dejstava sa 8. divizijom NOV i POH. Naređenje za pokret je izdato²⁸⁹ 4. 12. 1943. Sedamnaesta brigada na čelu divizijske marševske kolone, izvršila je pokret 5. decembra pravcem sela Marčani—Bešlinec—Predavec—Kloštar—Ivanić. Po prelašku pruge pokret je nastavljen preko sela Opatince i Trebovca do Oborova. Prijelaz preko r. Save obezbjeđivala je 17. udarna brigada. Po izvršenom prijelazu brigada se zadržala u selima Bukovje i Drnek.

Drugog decembra 1943. Glavni štab Hrvatske naredio je²⁹⁰ štabu 2. operativne zone da 28. divizija, nakon prebacivanja u Pokuplje, uspostavi vezu sa Turopoljsko-posav-

288 Tridesetog novembra 1943. od Glavnog štaba Hrvatske 28. divizija je dobila zasluženo priznanje, naziv — udarna. Bilo je to priznanje svim borcima i starješinama divizije, njenim brigadama, bataljonima i četama, svima onima koji su časno pronosili njeno ime diljem Slavonije, Moslavine, Kalnika, Hrvatskog zagorja i Banije, a naročito borcima i starješinama koji su u toj veličanstvenoj borbi dali svoje živote.

289 Naređenje štaba 21. udarne brigade od 4.12.1943. za marš iz Moslavine u Turopolje, Zbornik, tom V, knjiga 22, str. 70.

290 Izvod iz knjige poslatih depeša Glavnog štaba NOV i POH za decembar 1943, Zbornik, tom V, knjiga 22, str. 534.

skim odredom na liniji sela Kravarsko—Pisarovina—D. Kupčina.

U to vrijeme i neprijateljske snage preduzimaju ofanzivna dejstva na oslobođenu teritoriju u Hrvatskoj (na Kordun, Baniju i Dalmaciju) u Bosni i Sandžaku. Cilj prebacivanja 28. divizije na sektor neposredne okoline Zagreba bio je da se neprijatelju nanese udar tamo gdje se tome najmanje nada i time olakša situacija našim jedinicama koje vode borbu sa neprijateljem na drugim sektorima.

Po stizanju na sektor Turopolja 17. brigada se razmjestila u selima Siljakovina, Dragonožec i Starjak.²⁹¹

Rano ujutro 7. 12. 1943. jedinice Paveličevog²⁹² tjelesnog zdruga napale su 1. i 2. bataljon.²⁹³ Kolona od oko 500 ustaša došla je sa pravca sela Hrašće i Lukovac. U nastalom okršaju neprijatelj je imao oko 20 poginulih. Gubici 1. i 2. bataljona bili su 3 poginula i 4 ranjena. Borbe su nastavljene i tokom naredna dva dana. Neprijatelj je uporno napadao, ali je stalno bio odbijan.²⁹⁴

Neprijatelju je poslije ovih borbi bio dobro poznat položaj 17. brigade. Zbog toga a i usljed opasnosti od napada iz vazduha štab brigade je odmah naredio prebacivanje u novi rejon. Pokret je izveden noću 8/9. 12. 1943. godine. Novi razmeštaj bataljona je bio: 1. bataljon u s. Starjak,, štab brigade, prištapski dijelovi i 2. bataljon u s. G. Trputci i 3. i 4. bataljon u s. Dubranec.²⁹⁵ Također je naredeno da jedinice danju budu izvan naselja, da se na položajima iskopaju zakloni i da se dobro maskiraju. Devetog decembra minirana je željeznička pruga između stanica

291 Operativni dvadesetodnevni izvještaj štaba 17. udarne brigade štabu 28. divizije NOV i POH, Arhiv VII, reg. br. 40-2, K. 1130.

292 Bila je to jedinica za obezbjeđenje »poglavnika« tzv. Nezavisne Države Hrvatske

293 Dopis štaba 28. udarne divizije NOV i POH od 17.12.1943. štabu omladinske brigade »Jože Vlahović« o borbama divizije u Moslavini i Turopolju, Zbornik, tom V, knjiga 22, str. 267; Izvještaj štaba 17. udarne brigade od 7.12.1943. štabu 28. udarne divizije o borbi kod s. Lukovac, Arhiv VII, reg. br. 37-2, K. 1130.

294 Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 9.12.1943. o napadu jedinica NOV i POH na Zdenčinu V. Goricu..., Zbornik, tom V, knjiga 22, str. 723.

295 Arhiv VII, reg. br. 38-2, K. 1129.

s. Turopolje i s. Mraclin.²⁹⁶ Stab divizije²⁹⁷ 12. 12. 1943. je naredio 17. udarnoj brigadi da ruši željezničku prugu Sisak—Zagreb. Taj zadatak izvodio je 3. bataljon na odsjku između sela Kurilovca i Turopolja, dok je 1. bataljon

Djevojke borci iz 4. bataljona

osiguravao pozadinu 3. bataljona na liniji sela Goli Breg—Pisarovina i sela Eirašće—Guci. Sutradan su u rušenju pruge²⁹⁸ učestvovali i 2. i 4. bataljon, dok je 1. bataljon bio i dalje na osiguranju. Izvršenje ovog zadatka bilo je veoma složeno, jer je neprijatelj imao jaka uporišta u selima Turopolje, Peščenica, Lekenik, Zažina, Martinjska Ves, V. Gorica, na aerodromu Kurilovec i selu V. Mlaka.²⁹⁹

Narednih nekoliko dana jedinice brigade su se odmarale i pripremale za napad na aerodrom Kurilovec. Za ovu akciju štab 17. udarne brigade³⁰⁰ je izdao zapovijest 19. 12. 1943. godine.³⁰¹

Za napad na aerodrom su bila određena dva bataljona 17. udarne brigade, dok su ostala dva bataljona 17. bri-

296 Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 10.12.1943. o napadu jedinica NOV i POH na Mrkuševac, Zbornik, tom V, knjiga 22, str. 733.

297 Arhiv VII, reg. br. 39-2, K. 1129.

298 Zapovijest štaba 17. udarne brigade od 12.12.1943. za rušenje željezničke pruge na dionici Sisak—Zagreb, Arhiv VII, reg. br. 39-3/2, K. 1129.

299 Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 14.12.1943, o napadu jedinica NOV i POH na Mraclin, Vrbovsko i Kostajnicu, Zbornik, tom V, knjiga 22, str. 742.

300 Arhiv VII, reg. br. 40-5/2, K. 1129.

301 Naredenje štaba 28. udarne divizije od 19.12.1943. za likvidaciju neprijateljevog uporišta — aerodroma kod V. Gorice, Kurilovec, Arhiv VII, reg. br. 40-1/2, K. 1129.

gade, 21. brigada i Turopoljsko-posavski NOPOH dobili zadatak osiguranja sa pravca Zagreb, Turopolje i V. Gorica.³⁰²

Akcija na aerodrom bila je temeljito pripremljena. Treći bataljon iz s. Šiljakovina krenuo je preko sela M. Buna i Mraclin kraj s. Vukovina i kod k. 107 se provukao između komunikacije V. Gorica—Vukovina i potoka Lomnica da bi na kraju između V. Gorice i Kurilovca zauzeo položaj za napad. Dvije čete 4. bataljona su se kretale iza 3. bataljona i postavile se lijevo od 3. bataljona, dok je 3. četa dobila zadatak da se kod s. M. Bune odvoji od bataljona i sa istočne strane uđe u s. Kurilovac i likvidira oko 30 njemačkih vojnika u kući Josipovića.

Drugi bataljon dobio je zadatak da zauzme položaje na komunikaciji sela V. Gorica—Vukovina—ispred s. V. Gorica (kod nasipa) i komunikaciji s. V. Gorica—Kurilovec (kod kanala) neposredno ispred V. Gorice, sa južne strane. Prvi bataljon trebalo je da posjedne položaje kod željezničke stanice V. Gorica, kod potoka Lomnica, i da poruši prugu kako bi spriječio dolazak oklopnog voza u pomoć posadi aerodroma.

Početak napada određen je za 19. 12. 1943. u 20.00 časova. Posadu aerodroma su činili 2 čete domobrana.³⁰³ Borba je trajala oko tri sata. Poginulo je oko 20, dok je zarobljeno 167 domobrana i Nijemaca (15 njemačkih vojnika i jedan oficir). Zaplijenjeno je 16 puškomitraljeza,

302 Dvadesetprva udarna brigada sa dva bataljona osiguravala je sa pravca Zagreb na liniji jugoistočno od s. Hrašće preko komunikacije i željezničke pruge na liniji s. V. Mlaka—s. Hrašće. Treći bataljon (bez jedne čete) upućen je 17. brigadi kao njena brigadna rezerva. Turopoljsko-posavski NOPOH, sa dva bataljona, na liniji sjeverno od s. Buševac, dalje komunikacijom preko željezničke pruge k. 104, a jednom četom ispred s. Rakitovac, obezbjeđivao je od intervencije neprijateljevih snaga iz Turopolja. Sa druga dva bataljona rušio je željezničku prugu na dijelu s. Leskovac—Zdenčina.

303 Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 20.12.1943. o napadu jedinica NOV i POH na Kurilovec, Zbornik, tom V, knjiga 22, str. 760.

jedan pav-mitraljez, 46 pušaka i jedan laki minobacač.³®⁴ Iz brigade su 4 poginula i 16 boraca je ranjeno. U napadu je oslobođeno i oko 460 italijanskih vojnika,³⁰⁵ od kojih je 120 stupilo u brigadu. I 40 zarobljenih domobrana je izrazilo želju da postanu borci brigade.

U ovome napadu uništen je jedan avion i 6 kamiona a zapaljeni su hangari i velike količine goriva i ulja.

Bio je to značajan uspjeh, osobito zato što je uporište bilo nadomak Zagreba. Neprijatelj je bio ošamućen dok je za sve rodoljube, simpatizere, saradnike i aktiviste NOP ova akcija bila novo ohrabrenje i veliki podsticaj da pojačaju borbu protiv neprijatelja.

Nešto poslije dva sata borbe jake neprijateljeve snage uspjele su tenkovima da se probiju iz Zagreba u Kurilovec, pa je 3. bataljon 17. brigade bio prisiljen da prekine dejstva i povuče se u s. M. Buna. Pri povlačenju su porušeni mostovi na potoku Lomnica u s. Vukovina, pa neprijateljski tenkovi nisu mogli dalje da nastave gonjenje naših jedinica.

U akciji na Kurilovec poginuo je Jovo Bunčić, pomoćnik političkog komesara 3. čete 3. bataljona. U borbi su

304 Izvještaj štaba 6. korpusa NOV i POJ Glavnom štabu NOV i POH o dejstvima od 1. do 10. januara 1944, Zbornik, tom V, knjiga 23, str. 107; Izvještaj štaba 28. udarne divizije od 22. 12. 1943. štabu 2. operativne zone NOV i POH o napadu na V. Gorricu i Sopnicu, Zbornik, tom V, knjiga 22, str. 388. Izvještaj štaba 17. udarne brigade štabu 28. udarne divizije NOV i POH o akciji na Kurilovec. Arhiv VII, reg. br. 39-2, K. 1130; Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera domobranstva od 21.12. 1943. o rezultatima borbe protiv jedinica NOV i POH u Sopnici, Kurilovcu, Zbornik, tom V, knjiga 22, str. 763.

305 U izvještaju štaba 28. udarne divizije stoji da je oko 70 zarobljenika izrazilo želju da ostanu u partizanskim jedinicama. Raspoređeni su po svim jedinicama 28. udarne divizije i, uglavnom, bili dobri borci. Bili su dobri minobacačlije i artiljerci. U jedinicama divizije ostali su do 31.1.1945, kada su upućeni u štab 2. armije radi slanja u italijanske partizanske jedinice, Arhiv VII, reg. br. 2-1/3, K. 1125. U dnevniku Vlade Potočnjaka, borca 17. brigade (radio u AGITPROP-u; živi u Rijeci, slikar), stoji u zapisu od 14.1.1944. da je od tih Italijana formirana zasebna četa u sastavu 17. udarne brigade. Ta četa je uskoro rasformirana, a borci raspoređeni po svim jedinicama brigade.

se istakli Zdravko Uskoković, komandant 4. bataljona, Dušan Bosnić, komandir 3. čete, Pero Branković, komandir 1. čete, i Milan Rodić, komandir 2. čete toga bataljona.³⁰⁶

*

Od 20. do 24. decembra brigada se nalazila na odmoru u rejonu sela: Dubranec, Vukomerić i G. Dragonožec, dvadesetak kilometara od Zagreba.

Neprijateljska ofanzivna dejstva, poznata kao operacija »Panter«, započeta još prvih dana decembra, još trajala,³⁰⁷ pa je postojala mogućnost da neprijatelj dio svojih snaga usmjeri i protiv 28. divizije. Zato Glavni štab Hrvatske 23. 12. 1943. radio-depešom naređuje štabu 28. divizije:³⁰⁸ »Sa divizijom se odmah prebacite preko Save i preko Moslavine krenite za Slavoniju u sastav svog 6. korpusa, gdje ćete se popuniti novim borcima. Pripremu i prelaz preko Save izvedite u najvećoj tajnosti da bi se izbjeglo napade jačih neprijateljevih snaga, tj. 371. njemačke pješadijske divizije i 1. njemačke kozačke divizije na snage divizije«.

Štab 28. divizije 24. decembra naređuje da se izvrši pokret iz Turopolja za Moslavinu.³⁰⁹ Pokret je izveden u tri etape. U prvoj etapi izveden je marš pravcem sela Dubranec—Siljakovina, u drugoj pravcem sela M. Buna—Mračim—Vukovina—Kuće—Poljana—Drnek. Po stizanju na r. Savu 17. udarna brigada je dobila zadatak da se po prebacivanju razmjesti u s. Oborovo i vrši osiguranje od sela Prevlaka i Preseka. U Oborovo brigada je stigla noću 25/26. decembra i tu se zadržala do 26. navečer.³¹⁰ Treća etapa marša odvijala se pravcem sela Trebovec—Lipovec—Bešlinac—Marča.

306 Bojne relacije 17. udarne brigade, Arhiv VII, reg. br. 4-39/2, K. 1136.

307 Zapovijest komande 15. brdskog armijskog korpusa od 1.12.-1943. za operaciju »Panter«, Zbornik, tom V, knjiga 22, str. 688.

308 Izvod iz knjige poslatih depeša GŠH za decembar 1943, Zbornik, tom V, knjiga 22, str. 573.

309 Zbornik, tom V, knjiga 22, str. 427.

310 Operativni dvadesetodnevni izvještaj štaba 17. udarne brigade od 11.1.1944. štabu 28. udarne divizije, Zbornik, tom V, knjiga 23, str. 177.

Brigada se po izvršenju marša zadržala u selima Lipovčani i Mostari do 29. 12. 1943, kada je pokret nastavljen još dublje u Moslavinu.

Prvog januara 1944. se marš nastavlja u s. Stara Ploščica a sutradan dalje za s. Šandrovac. Trećeg januara 1944. brigada kreće za Podravinu, gdje ostaje do 11. 1. 1944. na odmaranju, sređivanju opreme i izvođenju obuke.

U međuvremenu u s. Pitomači 4. 1. 1944. komandant 6. slavonskog korpusa Petar Drapšin³¹¹ izvršio je smotru jedinica 28. divizije. Diviziji je odati priznanje za postignute uspjehe. Bio je to podsticaj za nove napore i pregnuća.

Marš za Slavoniju nastavljen je 12. 1. 1944, a sljedeće odredište bilo je širi rejon s. Vukosavljevića. Sutradan se krenulo dalje do šireg rejona s. Koreničani, gdje se ostalo dva dana na odmaranju.

Naredni pokret bio je u vezi sa predstojećim napadom na neprijateljevo uporište u Čaglinu. Pravač kretanja bio je preko s. Voćina i Orahovice, do rejona Čaglin.

*

Završila se tako prva ratna godina 17. udarne brigade. Prijedeni put bio je put borbi i pobjeda. Bilo je slavlja ali i tuge. Stečeno je i dosta vrijednih iskustava. Učilo se i na bojnom polju i iz udžbenika dobijenih iz pretpostavljenih štabova. Sve snage i sve znanje, i starješina i boraca, bili su usmjereni jedinstvenom cilju: uništiti čim više okupatorove žive sile i domaćih izdajnika i sačuvati što više jsoptvenih života.

Borilo se, najčešće napadalo, marševalo i odmaralo. Eilo je vremena i za partijsko-politički rad, i na odmorima i u pokretu, i za kulturno-prosvjetnu aktivnost, pa i za bavljenje sportom.

U prvoj godini svoga postojanja brigada je u borbi ubila oko 520 neprijateljevih vojnika a zarobila 1.358 (ne

311 Tom prilikom komandant je održao kraći govor, a zatim su jedinice u bataljonskim kolonama prošle kroz cijelo mjesto. Dnevnik Vlade Potočnjaka, zapis od 4.1.1944. godine.

računajući onih 180 domobrana iz Popovače, koji su se predali, i 460 oslobođenih Talijana pri napadu na Kurilovec). Uništila je 3 aviona i 4 tenka i zaplijenila 5 topova, 5 minobacača, oko 60 raznih mitraljeza i oko 1.270 pušaka.

Brigada je vodila 50 većih borbi; neke su trajale i po 2—3 dana. Borila se gotovo svaki četvrti dan. Izvela je oko 100 marševa, uključujući i one za Baniju i Hrvatsko zagorje i Turopolje, maršujući tako skoro svaki treći dan.

Za to vrijeme iz brigade je poginulo 238 boraca i rukovodilaca.